

СЕМІНАР РЕЗЕРВОВОГО СТАРШИНИ

В ТЕЗАХ, ТАБЛИЦЯХ І СХЕМАХ.

Д-р Г. ЛЕБОН.

МАЙБУТНІ ВІДНОСИНИ МІЖ НАРОДАМИ .

(Кн. У., з циклу книг: " Перші висліди війни ").

В двох випусках.

В и п у с к I.:

Вступний коментар Генер. М. Омеляновича-Павленка: Приправляйте мир доб-
ром підготовкою збройних національних сил : - зв'язок між попе-
редньою темою й наступною.- Головні уваги.- Додаткові уваги.-
Висновки.-

Книга У.- В тезах і формулах:

Розділ I.- Латинська й німецька концепція права та сили.

" II.-Відсутність моралі в міжнародніх стосунках.

" III.-Немічність змагань міжнароднього права.

В и п у с к II. (слідує).

Розділ IV.-Помилки що до корисности війни.

" V.-Модерна взаємозалежність народів.

" VI.-Чи зможуть народи уникнути мілітаризму ?

Заклучення: Криза Евр.- Азії. Перспектива українства. - Ген. М. Омеляно-
вича-Павленка в мовах українській і французькій.

Ціна кожного випуска без пересилки - 4.- кч.

Програма й попередній зошит: " Страта ілюзій " (Лебон) та до нього
вступний коментар висилатся на замовлення - адреса: (М. О. П. Praha,
Žizkov, Tomkova 8).

ВСТУПНИЙ КОМЕНТАР: "ПРИПРАВЛЯЙТЕ МИР ДОБРОЮ ПІДГОТОВКОЮ
ЗБРОЙНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ СИЛ".

Зв'язок між темою попередньої і наступної.

Ми вже зазначили в зошиті "Страта ілюзій", що ця тема матиме логічний зв'язок з наступною, й це остільки, оскільки здоровий національний організм, в якому інтереси батьківщини покривають всі останні, є завжди приготований відстояти своє місце поміж іншими народами світа, головна сусідами.

Між іншим, в своїй вступній статті: "Мораль нації, як джерело міці армії" ми підкреслили, що минулу казуїстичну базу (здібність ком.-складу, доцільність бойових розпоряджень і інш.) під військову справу має при сучасних масових арміях замінити ширша база, кожда після характеристикних рис нації, ідеалів, що її цементують.

До наступної теми: "Майбутні відносини між народами", що мали би регулюватися міжнародним правом, ми подаємо вступний коментар під заголовком: "Приправляймо мир доброю підготовкою своїх збройних національних сил", яка без сумніву не покриває повністю старо-римське "Si vis pacem, para bellum" (Коли хочеш миру - готуйся до війни), бо при сучасних війнах здається немає галузі в людській творчості, яку керівники війни не змушені були б вижити.

Але цим заголовком ми лише підкреслимо, як головний момент в ділі підготовки до війни - апарат боротьби, який так часто нехтується; згадають про нього звичайно тоді, коли небезпека вже на порозі... свідчи й нездорове часто відношення громадської opinii до активних військових (l'officier de metier). Ми дозволимо собі тут навести кілька рядків з одної нашої технічної праці, що стосується до цього питання:

"Історія - ця книга буття народів - каже нам також, що ідея, щоби пробити собі шляхи до широкого світу, завжди вимагала співробітництва меча; так було за великої французької революції, а наше покоління - наочний свідок того, що медошим місяцем комунізму була доба воєнного комунізму. Так було, так буде! І нема різниці, чи тут ідеї несуть багнети французьких гренадерів, чи вершники Вуденного, чи, зрештою, тачанки батька Махна (степовий анархізм).

Звертає нашу увагу позиція в цій делікатній справі філософа-гуманіста, теперішнього голови народу, який ще так недавно був сам у ярмі. Мав на увазі проф. Т.Г. Масарика. Для нас цікава його полеміка з Л. Толстим, - прихильником, як відомо, теорії непротиплення злу. Проф. Масарик із ним не погоджується і протиставить його теорії своє переконання: кожен має право боронити своє життя та здобутки своїх тяжких зусиль. Звідси - його задивлення на воєнне діло та на армію: "Я не люблю війни, але дуже люблю воєнів". І цим сказано все!

Як близько це до тих думок, які сказав один французький академік при святочному прийнятті маршала Петена де числа "безсмертних"; він воєнка прирівняв до певних чинників у людськiм організмі, які пробувають до певного часу у спокійному стані, враз розпочинають свою горячкову чинність, якщо організму загрозить якась небезпека та вступають в жорстоку й безкомпромісову боротьбу з інфекцією. (лейкоцити).

І як це далеко від того примітивного думання, на жаль, такого поширеного між славянськими народами, що гоак-це трутень, паразит у соціальному організмі".

Немає сумніву, що і справу порядку кон'юнктурального (дипломатичного) може провадити особа відповідного талану та стажу, але старшина-офіцер повинен мати ясну уяву про істоту справи й в цій ділянці, тому ми не обмежилися лише першою темою "Страта ілюзій" з циклу Др. Лебона "Перші висліди війни", а реферуємо й п'яту: "Майбутні відносини між народами", яка дає, на нашу думку, ясні перспективи коли не на століття, то на найближчі десятки літ....

Трактуючи головні думки автора в своїй передмові, ми навертаємося також до них і в наших справах, про які ми доповідаємо в нашій кінцевій слові під назвою: "Криза Європи".

Своїми двома вступними коментарями до творів Лебона, що, на нашу думку, мають увійти до реєстру підручної бібліотеки резервового старшини, ми переслідуюмо завдання - дати старшині-офіцерові психологічну підставу під його діло, яке потребуватиме без сумніву напруження всіх його інтелектуальних сил - а це можливо лише тоді, коли є у нас цілком тверде переконання - що може війни є й лихо (то ще питання), але в нашу добу уникнути його тяжко; раз так, то потрібним є й культ військової, відповідний духові часу.

Головні уваги. Перечитуючи розділ II книги У., ми дійсно переконуємося в правдивості думок автора про "відсутність моралі в міжнародних відносинах" і то через брак санкцій.

У взаємовідносинах між народами завжди панувало право сильного, і ці взаємовідносини, що описані 2400 літ тому назад Тхусуд-ом, заховали всю свою свіжість аж до наших днів.

Також і на питання: "чому правителі й дипломати, які справедливо вважаються за людей чесних, постійно виявляють брак, найпримітивнішої моралі у своїх поглядах на міжнародні відносини?" автор відповідає тезою - б р а к с а н к ц і й і що так буде ще довго, хоч може не завжди але всежтаки не після тверджень гуманістів та альтруїстів. (Розд. II. Відсутність моралі в міжнародних відносинах - стор. 279-286).

Друга половина XIX в., як відомо, зробила певні кроки наперед у напрямі улаштування міжнародних відносин, признавши головні принципи щодо ушляхотнення війни, регулюючи стосунки між тими, що воюють і тими, що невоюють, щодо застосування до мирного населення і т. д.

Міжнародне право ставило собі метю стати логічним продовженням права публічного (р.р. 1854, 1856, 1910). Гуманісти й пацифісти мали тоді добру аудиторію, а проте їх чекало гірке розчарування, бо стояли вони на фальшивій базі - неправдиво розумівши роль розумової логіки в історії людства; забуралося, що людьми від віків керує чуття, містика, громадськість.

Результати відомі. Кінець XIX-го століття наносить всім махінаціям пацифістів значні поразки; а Світова війна, що велася в рамках міжнародного права, руйнує. (Див. ст. 288. § 2.- Занедбаня норм Міжнародного права).

Німці перші в хвили смертельної небезпеки не захотіли обмежувати свободи своїх рухів високими принципами, признаними заступництвом всіх народів.

На Гаагській конференції бракує примусу. У с п і х, а в нього не могла не вірити кожна з сторін, мав пізніше все покрити, затулити престижем переможця. Світова о п і н і я, на яку покладалося так багато надій, (в даному разі мають на увазі неутральні держави) не виправдала сподіванок; вона легко змінювала свої позиції й завше була з тим, на боці кого був успіх. (ст. 294. § 4. Як світова опінія приймала надужиття міжнародного права).

Наслідки цього були ще трагічніші, бо післявоєнна психіка полиши-
ла за договорами дагу банальної формули "остільки, оскільки". (І. ро-
зділ. III книга. "Безсилля змагань міжнародного права").

Де-ж розв'язання піднесених автором питань? Чому людство у взаємо-
відносинах між народами майже не поступає наперед? Тут треба вернути
до початку книги, до розділу I-го, філософського трактату автора: "Ла-
тинська й німецька концепція права та сили" - трактату, який, можливо,
що відбиває певну упередженість, але який ховає в собі для нас глибокий
практичний інтерес; суть його така:

1) людська недосконалість створила різні концепції права, але з
них латинська й німецька в ділянці взаємовідносин між народами найхарак-
теристичніші;

2) л а т и н с ь к е право виходить з містичної основи, воно спс-
лучає право й справедливість, і тоді право родить силу. Ця своя філосо-
фія латинське право переносить і на міжнародні відносини.

3) н і м е ц ь к а концепція відокремлює право від справедливості.
Ця теорія права в ділянці міжнародних стосунків є право сильного. Лебон
же називає правом біологічним. Після професора Райна: " - як раса гища,
німці повинні між собою дотримуватися лояльності й гуманності, але це не
повинно переноситися на стосунки зверхні, - "істоти нерівні", сили не
зуміли б стати рівними й в праві".

Отже, існування права німецького, а з другого боку факт ширення сво-
їх культуртрегерських намірів (колоніальна політика) народами латинськими-
з б р о й н о, зрештою й привів до повного занедбання моралі в міжнарод-
них стосунках, та повного банкрутства міжнародного права. Брак примусу
масштабу міжнародного є результат подібного стану річей. Але він існує в
міжнародних торговельних стосунках - тому там заходи моралі, чинні в се-
редині кожної нації, чинні й назовні. (Кн. I. розд. III. § I. Трудність
пізнання народньої душі).

Але mimo людських примх закон еволюції все робить своє діло й в
ділянці регулювання міжнародних стосунків.

Лишає він людей бути все людьми (Державин. "Я царь, я раб, я
червь, я Бог"), а проблему війни й миру вирішає так, як і на громадсь-
кому фронті - шляхом впровадження й тут елементу примусу, а саме: заан-
гажованню до війни перешкоджатиме свідомість малої користі від війни і
для переможця, - це перше; друге - поступ взаємозалежності народів в царині
хліборобства, індустрії, фінансів...

В такий спосіб твориться природня співпраця народів, свого роду
"Société des États", що проповідується вже кілька віків у нигах: Suor'es
et de grotius. При такій ситуації втягування до війни - це значило ру-
бати сук, на якому сидимо самі. Але автор визнає, що це є перспективи да-
лекого майбутнього, - погодимося з ним.

Додаткові уваги. Чи матиме мілітаризм в дорозі до своїх перспектив ще
своє добу? - На це питання Лебон відповідає в розд. VI: "Чи зможуть наро-
ди уникнути мілітаризму?" Світова війна, пише тут автор, створила психі-
ку недовіря до всіх трактатів: "Нації колись найбільш пацифістичні -
Шведи, Голандці, Швайцарці поспішають збільшити своє озброєння. Всі перей-
нялися переконанням, що респектованим буде лише те право, яке буде під-
перте гарматами (стор. 314). Ось відповідь конкретна до очевидності.

Автор бачить початок нових потрясень в орієнтації німців на право й
силу, але він не виключає й того, що ті наслідки, які принесла німцям
остання війна, змусять їх відкласти виконання своїх замірів на довший час.

На подібний стан річей, пише автор, на жаль, немає іншої ради, як
бути самому озброєним "en prevoyant ce qu'il en coutera" (ст. 319).

В останнім уступі цього розділу (ст. 321): "В який спосіб поступова наука могла би відтягнути війну", автор знова стверджує, що єдиним дійсним засобом, який відкидає війну, є поступ взаємозалежності (l'interdependance) народів один від одного в багатьох ділянках їх діяльності. "Але ці надії не є приложимі до доби від нас віддаленої"; тому наше покоління повинно подбати про найближчий час.

І тут ми поділяємо твердження автора, що єдиним мотивом цього може бути те, що почуття завойовника стане під контроль розуму - це страдні ресурси модерного озброєння, які роблять війну так небезпечною, що завойовник буде змушений добре подумати перед тим аніж оголити свій меч. А в своїх кінцевих рядках Лебон дає ще й таку оригінальну перспективу: "Віднині озброєння стремить замінити бойовників, й людство побачить мент, коли вбивча машина (la machine de tuer) замінить бояка, - подібно до того, як вугіль колись замінив рабів. В цей день сучасні колосальні армії заміняться невеликою групою спеціалістів, що суть здібними маніпулювати цими новими страшними пристроями руйнації.

Таким чином наука, що зробила війну так жорстокою, - вона ж, можливо, прислужиться до того, що будуть знайдені ресурси так великі, що війна буде необхідною, а не способом уславлення та захоплення маєтку зле захищеного.

У своєму заключенні до всієї праці: "Перші висліди війни" Лебон підкреслює роль ідеї в історії народів. Він пише: "досліджуючи низку причин, які визначають біг світу, спостерігаємо чинність різних факторів, як то: расових, оточення, економічних, наукових винаходів і т. д. Але цивілізація все орієнтується на малу кількість ідей, звідки випливають певні життєві концепції з їх інституціями, літературою, мистецтвом" (ст. 324). "Історія людства, написана як наростання та суперництво ідей, була би дуже коротка". А Паскаль одночасно говорив, що історія в дійсності є часто нічим іншим, як конфлікт різних поглядів, що різні народи мають на їх право. Це останнє подвійно підкреслюємо, числимо це фактом, якого не можна виминути. Коли б цього не було, скажемо ми, - люди перестали б бути такими, якими є; отже шукаємо передовсім нашого права. До цього додамо, що ідеї не знають кордонів, а великі капітали несли та закріплювали їх вістрів своїх мечів. Лише простори до деякого ступня стояли на перешкоді їх планів, але й їх вага значно зменшилася завдяки сучасній техніці. Темп життя набрав зовсім іншого характеру. Між внутрішнім змістом народів та їх оточенням наступило відмінне становище (дисгармонія). Не в силі відмежуватися від стану річей в Західній Європі Європейський Схід, як і навпаки. Така наша позиція, про яку більш подрібно ми висловимося в своєму заключенні, а тепер пропонуємо увазі читача кн. У в конспективному вигляді.

Висновки. Стремління пацифістів, що виглядали можливостей для здійснення тези: "війна війні" лише в розумовій сфері, не виправдали себе, бо побудованими до чинності народів в їх міжнародних стосунках все були --чуття, містика і громадськість.

Право має свої епохи. Кожний народ живе після свого права та розуміння взаємочинності між правом і силою. В середині кожного народу на охорону права поставлено силу - п р и м у с.

При міжнародних стосунках такого примусу не повстало-би; тому всі спроби модерного людства витворити міжнародне право (Гаага) в останніх великих конфліктах збанкрутували.

Світова війна показала, що вартість договорів визначається лише остільки, оскільки вони підтримуються гарматами. Д-р Лебсон бачить причини цього в тому, що творці договорів є того переконання, що право ототожнюється з силою.

Справедливішим буде шукати причини конфліктів в людській недосконалості, що творить для кожної нації свою правду. Ця правда поглиблена, містицизована стає побудником для визначення і своєї національної міці.

Однак останнє слово скаже фактична правда, яка піднається народами, на жаль, лише після великих потрясень: кожен народ має свій "чорний день".

Щасливий той народ, який через свою провідну верству зумів взяти чуття під контроль холодного розуму й тим наблизити свою правду до її здійснення.

Надії на поліпшення міжнародних взаємин не ховаються ні в поступі, ні в плеканні міжнародної солідарності працюючих (!) має (навіть скрайня демагогія тепер визнає "авторитетних провідників"), а в тому захові, в яким сполучена сучасна війна та в самому поступі взаємин народів в певних ділянках їх творчості, а саме: в промислі, в економіці, зокрема в фінансах та в сільському господарстві.

Ці перспективи, однак, не є перспективами завтрашнього дня; лише машинізація засобів боротьби дає нам кращі сподіванки на ближче майбутнє; техніка прислужиться до того, що оберне сучасні численні армії в невеликі зі страшними знаряддями деструкції; перспектива одержаних "пірових перемог" впливатиме на прийняття рішень провідників народів, що внесуть до своїх політичних комбінацій в і й н у; як з а с і б.

Раз життя виправдує війну, - тим самим виправдується й гідність офіцера-старшини, однак з девізом: малов крові - до перемоги.

М а л а к р о в є наслідок глибокого розуміння старшинським корпусом військового діла, яке цілий час еволюціонує, часом більше, часом менше, і лише на око стабілізується.

Бути добрим тактиком є перше завдання кожного старшини, для якого війна є засіб, а не самоціль.

М. Омелянович-Павленко.

Д-р Г. Лебон.

МАЙБУТНІ ВІДНОСИНИ МІЖ НАРОДАМИ.

Еволюція міжнародного права.

(Книга У.з праці: "Перші висліди війни").

Р о з д і л І.

Латинська й німецька концепція права та сили.

§ 1. Право та сила.

- Часте протиставлення між правом і силою впливає з того, що слово право є термін із не точно означеним змістом і викликає у людей різні уявлення після розуміння тих, що його уживають: одні - право й силу ідентифікують, другі - вважають право явищем, вищим за силу, й нормам якого підпорядковуються без дискусій.

- Предки не знали цих делікатних різниць між правом і силою. Право й міць були в їх очах синоніми. На думку Лебона, такого погляду на право тримаються німці навіть і тепер.

- Але коли сила без права в світі була дуже часто законом, то історія дуже добре доводить, що право без підтримки сили не може ні піднятися, ні довше тривати, хоч інколи й спричиняється до зродження сили.

- Претензія на відокремлення права від сили, що її піддержує, є рівнозначна бажанню ізолювати два елементи, що мають цінність лише при умові, коли вони діють разом.

Умотивовання див. ст. 269.

§ 2. Право народне й міжнародне.

- Говорячи про право, необхідно добре відрізнити право в середині громади й право поза нею.

- В середині всіх людських об'єднань, яка би не була їх організація, право йде перед силою. У газетинах кількох різних людських об'єднань - навпаки, сила виступає перед правом.

- Правні норми, яким підпорядковувались суспільства для того, щоб взагалі можна було людям спілкуватися, не є вислідом людської примхи, а є необхідність. Соціальні кодекси мусять опиратись на силу державного апарату, себто на жандармів.

- Для кодексів міжнародних не існує жандармів і це є причина того, що їх приписи, хоч і дуже погані, рідко респектуються.

Умотивовання див. ст. 271.

§ 3. Латинська концепція права.

- Латинські народи складають частину тих націй, у котрих право представляє вищу містичну істотність за силу.

- цю ілюзію не можна розумово захищати, доказувати, але не можна не узнати її силу. Містичні формули завжди були провідниками людства; треба їх оцінювати не після абсолютної вартості, але після їх впливу.

- Латинський ідеал, що підносить право понад силу, посідає насюгодня міць досить велику, щоб родити силу матеріальну. Можна також протиставити право силі та вгадати їх, як продуктивні величини тих самих наслідків.

- Констатуємо, що право родить силу, не треба забувати, як це зробили пацифісти, що право без сили є химера.

- "Право має свої епохи", говорив Паскаль. Історія в дійсності не часто буває конфліктом між ідеями, які кожний народ витьорює після свого права. Отже, коли ми оголошуємо, що б'ємось за право і справедливість, ми хочемо лише заявити, що боремось за збереження нашого ідеалу права й справедливості, респекту договорів, міжнародної лояльності, свободи, зафіксованих в наших душах віками цивілізації.

4. Німецька концепція права.

Німецька концепція права чудово реалізована і твердження одного реїнського професора: "німці, вища раса, повинні дотримуватися поміж собою лояльності й лояльності, але не слід цього робити у відношенні до рас нижчих, а саме романських, яких необхідно вигнати з Європи".

- Німецькі автори повторяли сотки разів, що істоти нерівні щодо сили не зуміли б стати рівними й в правах. Людські права, усталені для них, - це є фікція.

- Слабші народи мусять підлягати сильним народам, а єдиний народ дійсно сильний є, буцім то, народ німецький.

- З яким цинізмом найзнаменитіші німецькі історики не переставали проповідувати завоювання сусідніх країн просто ради захоплення їх території та скарбів.

- Він (Бернгарді - один із істориків) твердив (тлумачив), що народи повинні звеличуватися (підноситися) за рахунок своїх сусідів, коли вони там знаходять користь, і що нація (держава) не може бути в'язана договорами, хіба лише в такій мірі, в якій ці договори суть корисні, для неї.

- Підчас війни використовувалось це єдине правило німецького права (знищення Бельгії).

- Теорія права, яку застосовували німці підчас війни, буде мати мимо волі важні впливи на мораль європейських народів. Тепер їм не питатимуть більше чи річ є дозволена, але просто, чи вона є корисна, чи ні.

- Цілком правдиво, що переможець, який не має милосердя до переможеного, заповідає останньому мало не цілковите знищення; але тяжко переводити експерименти над мільйонами людей, перебуваючи з ними в постійній боротьбі.

- Можна гадати (припускати), що навчені досвідом німці, починають розуміти, яку незручність містить в собі їх концепція права - бо вони присвячують тепер цьому питанню велику кількість публікацій, в яких намагаються виправдати своє поступовання в Бельгії на початку війни.

отатки (М.О.-П.).

- Подібне розуміння німецького права, хоч і було на час читання книги пануючим, але воно не може вважатися загально прийнятим і відповідаючим філософії німецького народу, культурні заслуги перед людством якого ледь чи хто буде заперечувати.

- В тіх самі слова можна вклати й інший зміст, інше намічення цілі; наприклад - бажання озброїти свій народ супроти всіляких ерентуальностей, для опору тим перешкодам, які лежать на його шляху до намічених цілей. Хто знає, чи латинське право, про гідність якого не може бути суперечок, на ґрунті німецькості не дало би негативні результати. Кожна філософія вимагає свого права. Чи залишив Наполеон перед людством тим, що пережив стільки кризисів війн? Чи не хотів і він шляхом сили створити конгломерат держав настільки авторитетний, щоб міг тиконувати в світі роль верховного трибуналу? Чи в часи Наполеона можливо було б собі ставити проблему про безкорисність війни? чи можна було б стати за "l'indépendance" в багатьох ділянках людської творчості? - Ясно, що ні! Отже - і справа міжнародних гармат були останнім аргументом імператора. Але Наполеон, геній і справах політичних, йшов далі. Він прагнув справедливим миром підібрати (знищити) ґрунт для плекання в побіджених ідеї Ренаншу.

Розділ І.

Відсутність моралі в міжнародних відносинах.

§ 1. Міжнародна моральна анархія.

- Бивчення моральних взаємовідносин між народами має велике значіння. Студії ці показують, на яких ілюзіях базувалися надія закласти мораль, позбавлену санкції.

- За винятком відносин комерційних, які не змогли би відбуватися без респекту взаємних зобов'язань, можна констатувати, що ніколи не існувало у відносинах між націями навіть найменшої ознаки моралі. Право найсильнішого завжди буде єдиним правом.

- Лише завдяки таким перемогам витворилась велич Риму. Середні віки й епоха ренесансу не йшли за іншими принципами. Макіавеллі зважав, що держава, будучи аморальною, повинна мати лише одну ціль - успіх.

- В наші дні.... щоби виправдати завоювання, - видумані нові принципи. Висунуто теорію життєвого інтересу нації, або теорію необхідності дати змогу переможеним користатись благами вищої цивілізації.

- Коли здавалося вже занадто ясним, що застосовується лише право сильного, - тоді починали голосно кричати, що сила була поставлена на службу права.

- Зрештою війна та озброєння ніколи не перешкоджали дипломатам дискутувати з найвищим запалом ледей їх професії про право.

Умотивовання ст. 282-282.

- Єдине(лише) народи сильні можуть бути певні в тому, що будуть респектовані.

- "Я нахожу можливим", каже Лебон, "повторити те, що я писав 15 літ тому:

" - Відношення між народами лишаються і тепер тіж самі, як і при створенні світа..... Якщо спіткалися нерівні сили, -право й оправданість в міжнародних відносинах ніколи не грали ролі.

- Лише народи -власники більшої кількості гармат мають право розраховувати на чесність їх сусідів.

- Дипломати, що у своїх писаннях маніфестують стільки фальшивої добросовісності (порядності), цю чесноту цілкомито відкидають у своїй поведінці і завжди схилиються дуже низько перед авторитетом сили.

Умотивовання ст. 284-285.

- Єдині об'єднання, які народи можуть творити між собою в надії побачити взаємну повагу, є об'єднання на ґрунті взаємної користи.

- Вони суть, цілком природньо, остільки витривалі, оскільки приносять користь учасникам об'єднань.

- Між нерівними щодо сили націями союзи суть лише односторонніми контрактами без зобов'язань взаємних.

Умотивовання див. ст. 285.

- Принципи, що визнають відношення між народами, можуть похвалитись найбільшою старістю.

- Вже двадцять чотири роки минуло з того часу, як вони сформульовані Гуксидом в виразах так відповідаючих сучасності, що не найшлось би там нічого, що треба було б змінити.

- " Ви ставите наперед принципи справедливості; однаке вони нікого не стримали від звеличення себе силою, коли для того лущилася (знайшлася) нагода..... Є це світове(а людській натурі) загше тиснути того, хто йому підлягає, й триматися з резервом супроти того, хто йому ставить опір".

§ 2. Психологічні причини відсутності моралі в міжнародних відносинах.

- Мораль між націями, як то бачимо, не зробила жадного поступу від найдавніших часів. Тоді, як в рямцях кожного народу, навпаки, соціальна мораль помітно зменшилась.
- Але чому правителі й дипломати, які справедливо вважаються в їх власних країнах за людей чесних, виявляють брак найпримітивнішої моралі в відношенні до інших народів? факт також постійний і має свою причину.
 - Ця неморальність, що продовжується й тепер, це стало нехтування права й зобов'язань, впливає лише з того, що мораль, позбавлена санкцій, не могла би існувати (ілюстр. до теорії надвлад Наполеона М.О.-П.).
 - Так без сумніву, буде ще довго, але, можливо, не завше. Ми це скоро побачимо, вичікуючи джипід впливом нових необхідностей, котрим гуманізм, альтруїзм, чесність та всі інші чесноти суть зовсім чужі, не зформується між народами певні моральні закони, респектовані лише тому, що буде очевидний інтерес (вигода), що би їх не надуживати.

Р о з д і л III.

Немічність спроб міжнародного права.

§ 1. Початки міжнародного права та гаагські умови.

- В царстві звірят панує виключно право сильного. Воно злагіднюється лише деякими почуттями, а саме: родинною любов'ю, громадською солідарністю і т. д.
- В примітивних людських об'єднаннях на початках життя людства право не мало іншої бази, але, як тільки людство трохи розвинулося (піднялося духово), індивідуальна воля схилилася перед інтересами громади.
- Всі античні цивілізації посідали цілу сітку умов та традицій, що були респектовані в лоні самої громади, але які ніколи не практикувалися в відношенні до громад чужих - *Jus gentium* старих римлян бо у дійсності лише одним розділом права, який мав практикуватися супроти чужинців у рямцях римської держави.
- Треба приблизитися до XVII віку, щоб побачити правника, а саме Греціяса, що сформулював певні правила міжнародного права, але які так і лишилися без ужитку.
- Лише в епоху зовсім нову, нарешті, усталилися певні правила (в Парижі, в Женеві). Нарешті делегати всіх правительств, зібрані в Гаазі, виголосили загальну згоду додержувати певні міжнародні принципи: на випадок війни респектувати мирне населення та приватне майно, не вживати певного рода зброї і т.д. (Умотивовання ст. 288).

§ 2. Занедбання міжнародного права.

- Загальне банкрутство під час європейської війни Гаагських конвенцій глибоко вразило навіть і письменників нейтральних сторін; один з авторів " Політичного Річника ", професор Бюргардт констатує, що сучасна війна знищила до щенту все старе міжнародне право.
- Це занедбання загально прийнятих умов виявиться, очевидно, ще в більших наслідках. Першим з них буде відсуття моралі, яке не могло виникнути в наслідок стародавніх війн, в яких брала участь порівняно мала частина людности.

- Сучасний зворот до часів варварських витворив у німців нову інтелігенцію, призначену для часів, що наступили після закінчення миру. Люди, які протягом кількох літ війни були при звичаєні до грабунків, пожеж, масакрів і нехтування всім тим, що вони навчилися респектувати, ніколи не будуть поводитися так, як вони були до того при звичаєні перед війною.

§ 3. Ілюзії деяких латинських кристів
щодо вартості міжнародного права.

- Не дивлячись на яскраві лекції досвіду, деякі латинські кристи продовжували під час війни боронити вартість міжнародного права. Воно для них лишається божеством безсумнівно непізнаним, але таким, яке нічого не стратило на своїй місці.

- Визнаючи, що міжнародної opinio замало для підтримки права, деякі автори закликають на поміч силу армії, хоч всеж вони запевняють що "правдива цивілізація полягає в тому, щоб силу поставити на службу права", що право, оперте на силу, є страшне і що без неї воно (право) є осуджене на загибель".

- це є фактично якраз те, що кажуть під формами мало відмінними й німці. Вони (німці) також проклянуть, що право не могло б існувати без сили. Всі містичні концепції права, які можна створити, ніколи не порушать цієї очевидності.

§ 4. Як світова opinio прийняла
знищення міжнародного права.

- Колектив не робить ніколи різниці дуже яскравих між правом і силою.

- Коли протягом війни народи нейтральні мали відшукати де саме було добре право, рішення проблеми для них було легким. Вони нахо-
дили це добре право на боці найсильніших.

- Чи є потрібним, зі сказаного перед цим зробити висновок, що народи продовжуватимуть з малими перешкодами взаємно себе нищити? Я числю, що вони будуть це робити ще довгий час, але що періоди де-
струкції будуть все більш і більш великих часових інтервалах.

- Дві причини, визначають, безсумніву, інтервали міжнародних
масакрів:

- П е р ш а - це переконання шляхом досвіду, яке поволі буде прищеплювано владами, що війни нічого не приносять.

- Д р у г а - впливатиме зі загального поступу народів, який відзначатиме еволюцію цивілізації.

- Ці дві причини є майже єдиним джерелом для наших сподівань на довготривалий мир. Далі ми їх простудіємо.

Далі слідує в вип. II.

С Е М І Н А Р

РЕЗЕРВОВОГО СТАРШИНИ В РЕЗАХ, ТАБЛИЦЯХ І СХЕМАХ.

- ОБСЯГ СЕМІНАРУ. нами взяти в рамках загальної тактики, що як відомо, стоїть за Вжиття в бій комбінованих військових одиниць, знаряддям яких насьогодні, є лінійна дивізія; однак і дивізія, складаючи свій оперативний план, поділяється на менші, знов таки комбіновані організми, які, хоч і не будуть так повно та логічно організовані, як лінійна дивізія, - все ж будуть складатися з боєвих одиниць кількох родів зброї і тому, сказане за дивізію, буде рівночасно важним і для відділів менших, а такими відділами в бій будуть часто-густо командувати й старшини невисоких рангів.

- Загальна тактика еволюціонує в міру того, як еволюціонуватиме тактика елементарна, т. т. тактики родів військ, що підлягають змінам стосовно до того, як людський геній творить нові засоби технічні. Слідкування за розвитком техніки є одним з обов'язків старшини нової доби; розум його мусить бути стало спрямований на питання, що та як можна експлуатувати в інтересах національної оборони в межах удосконалення родів військ.

- З мотивів, зазначених вище, вважаємо абсолютно необхідним, щоб кождорічний семінар розпочинався оглядом тих змін, що зайшли в рамках елементарної тактики. В нашій програмі цьому питанню ми відводимо 14 лекцій у II-му відділі.

- Наступним відділом III-м, під заголовком: "МЕТОДИКА РІШЕННЯ ТАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ", ми закінчуємо теоретичний семінар, в якому хочемо познайомити слухачів з методами рішення тактичних завдань без відносно до простору і часу, - в межах експлуатації §§ польового та інт. статутів.

- Однак ми вважаємо, що без певних знань і в царині філософічно-психологічній військової справи та і ділянках наук, які творять для тактика певну базу, так само обійтися не можна. Тому саме, семінар ми починаємо низкою тем нижчезазначеного змісту. Деякі з них ми знайшли можливим викласти в формі зреферування відповідних праць авторів, що користуються заслуженою репутацією; інші ми виготовили самі (деякі з них частково вже були видруковані), чи особи, яких ми запросили до співпраці в семінарі.

- МЕТОДУ, що вживається в семінарі визначено на обкладинці першого зошита. Зрештою, кожний зошит (їх передбачається до 40) творитиме окрему цілість та логічно доповнюватиме один одного.

- НАШ ДЕВІЗ: Від ширшої бази морально-психічної через знання тактики всіх родів військ, як теорії військової штуки, - до її практики.

В СПРАВІ СЕМІНАРУ ЗВЕРТАТИСЯ НА ТАКІ АДРЕСИ:

- 1) М. Омелянович- Павленко Старший: Praha Žižkov, Tomkova 8.IV.
- 2) Полк. Дубовий: 2 rue de la Concorde, Asnières /Seine/Bat.E.5 etag.
- 3) Сотн. Барилко: Polsko. M.Lodz, Ul. Ogrodowa 28.4.
- 4) Инж. Рознатовський: Poděbrady, ul. Na Valech.

КУРСИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

при Українській Господарській Академії в Подєбрадах.

НАВЧАННЯ на курсах українознавства провадиться кореспонденційним методом. ЗАВДАННЯ КУРСІВ дати систематичний комплекс знань про Україну, про сучасне й минуле Українського Народу, про його культурні скарби та підстави його добробуту.

ПРОГРАМА курсів Українознавства складається з таких предметів: 1. Українська мова; 2. Історія України; 3. Фізична географія України; 4. Історія українського письменства; 5. Українська культура; 6. Історія громадських рухів на Україні в ХХ ст.; 7. Економічна географія України; 8. Націологія.

Як педагогічними так і фінансово-адміністративними справами курсів керує УКРАЇНСКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ В ПОДЕБРАДАХ.

ПІДРУЧНИКИ, що надсилатимуться студіюючим, залишатимуться їхньою власністю і мають стати найнеобхіднішою літературою бібліотеки кожного свідомого українця. Це будуть оригінальні праці, які написані виключно для курсів. Кожен курс буде випущено окремою книгою. Пишуться курси легкою популярною мовою, оскільки характер самого предмету це дозволить, не понижує його наукової вартості.

Термін навчання - три семестри (півтора роки). Початок студій терміном не обмежений.

УМОВИ ВПISY. У студенти курсів приймаються всі бажаючі, не молодше 17 літ, без різниці освітнього цензу, але з вистарчалчим загальним розвитком. Заяви про впис подавати до Української Господарської Академії. (Ukrájinská Hospodářská Akademie. Poděbrady. Tchécoslovaquie). До заяви треба долучати: 1) Власноручний короткий опис життя; 2) Власноручний відпис свідчення про освіту в тій мові, в якій вона видано; 3) три фотографії.

ПЛАТА ЗА НАВЧАННЯ. Для студентів з європейських країн плата за повний курс складається з 1) вписового в сумі 50 кч.; 2) за навчання по 50 кч. за семестр - 150 кч.; 3) плата за підручники - 350 кч. Вписове (50 кч.), плату за навчання в I-му семестрі (50 кч.) та плату за підручники I-го семестру 100 корон чеських належить вислати відразу після одержання повідомлення від Секретаріату про зачислення в студенти. Після одержання плати студентомі висилається офіційна студенська легітимация. Дальші рати можна вислати перед початком кожного семестру. На окремі жадання Сенат Академії може дозволити плату за підручники розбивати на декілька рат. Для учителів та студентів знижка.

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ

(ВИСОКА ШКОЛА ПОЗАОЧНИХ СТУДІЙ)

при Українській Господарській Академії в Подєбрадах, затверджений Міністерством Хліборобства Чехословаччини, продовжує вписи студентів і курсантів.

Провадить високошкільне навчання кореспонденційним методом на ЕКОНОМІЧНО-КООПЕРАТИВНОМУ ВІДДІЛІ, після закінчення якого дається титул економіст.

Крім того при Інституті функціонують вузчі фахові курси: 1) Бухгалтерії, 2) Англійської мови, 3) Німецької мови, 4) Французької мови, 5) Пасічництва, 6) Оброблення шкіри, 7) Практичної фотографії, 8) Радіотехніки, 9) Милосварства.

Згодом має відкритися навчання і на інших високошкільних відділах та фахових курсах.

Цінники та проспекти з програмами й правилами висилається БЕЗПЛАТНО. Звертатися на адресу: Ukrájinský Technicko-hospodářský Institut, Poděbrady, Tchécoslovaquie.